

Овластяване на гражданите чрез укрепване на кампанията за опазване на дивата природа в България

Обща цел

Главната цел на проекта е да вдъхнови широко гражданско участие в опазването на българското природно наследство, използвайки кампанията за опазването на Рила от свръхзастрояване и масов туризъм като фокус. Като цяло проектът ще допринесе гражданите да се почувстват част от цяла платформа, която обединява хора и групи в борбата за запазване на Рила и оставащата дива природа в България. Целта на процеса е да създаде чувство на овластяване и нарастваща увереност у хората, че могат да участват и влияят върху процесите на вземане на решения в сферата на опазване на природата.

Накрая, превръщайки кампанията за Рила в успешен пример за граждански контрол върху институциите, проектът цели да промени разпространения възглед на българите, които се интересуват от природозащитни теми, че нищо не зависи от тях.

Конкретни цели

Конкретните цели на проекта са да:

- Разработи стратегия за кампанията за Рила с широкото и активно участие на граждани, които досега са участвали в кампанията;
- Възпита умения за гражданска активност чрез иновативни образователни форми – интерактивни ролеви дискусии за разрешаване на социални проблеми;
- Създаде предпоставки за мултиплицирането на успешната кампания в райони и места в България, където гражданите се чувстват безвластни;
- Направи по-ефективно предаването на посланието на кампанията на различни целеви групи.

Анализ на проблема и ситуацията

Пред последните няколко години непокътнатите природа и биоразнообразие на България бяха поставени под сериозен натиск. Огромен брой ваканционни селища, хотели и курорти изникнаха по цялото черноморско крайбрежие и в планините в резултат на засилената инвестиционна дейност. Тази дейност, наред с повсеместната корупция и липсата на адекватен административен контрол, доведе до неконтролирано и незаконно строителство в защитените зони и територии. Откакто България стана член на Европейския съюз в началото на 2007 г., тези нарушения станаха нарушения и на законодателството на ЕС.

Една от планините, в които инвеститорският натиск постепенно се засилва, е Рила. Осем проекта за нови ски курорти граничат или навлизат в Национален парк „Рила” – строго защитена територия по българското и европейското законодателство. Национален парк „Рила” е една от деветте защитени територии в Европа, сертифицирани от марката ПАН Парк, както и един от трите национални парка в България. Национален парк „Рила” е част от мрежата Натура 2000 и има много висока конзервационна стойност.

Горите в Рила са изключително важни местообитания за кафявата мечка и сивия вълк, както и за голям брой птици. В планината се срещат 178 защитени вида висши растения, включително два местни ендемита, три български ендемита, 11 балкански ендемита, 8 рядки вида, 9 защитени вида, 2 вида, включени в европейската Червена книга, и много други.

Най-известният проблем в Рила е разработването на ски курорта „Паничище-Езерата-Кабул” в района на Седемте рилски езера, който е топ дестинация за планински пешеходен туризъм за българите. Строителството започна без разрешителни през лятото на 2007 г. В момента строителството на път и седалков лифт към района на Езерата, навлизащ в Национален парк „Рила” и зоната „Рила-буфер”, е почти завършено. Българското правителство не е поело отговорност, нито пък е признало, че тези обекти са незаконни. Има очевидно разминаване между разкритията на неправителствените организации и независимите адвокати за правния статус на обектите и официалните твърдения на българското правителство.

Широка коалиция от български неправителствени организации и граждански групи инициира кампания за запазване на Рила и спиране на незаконното строителство. Десетки демонстрации и други инициативи бяха организирани в столицата София и в големите градове. Мрежа от неформални работни групи за Рила, наречена „Граждани за Рила”, се формира в цялата страна. Групите работят по свои собствени инициативи, както и заедно с всички останали групи в кампанията. Те организираха информационни срещи, акции, фото изложби, концерти и др. Над 160 000 души от България и целия свят се подписаха под петиция, настояваща за спиране на незаконното строителство в планината, която беше изпратена до Европейския парламент. След тази огромна подкрепа за запазването на планината беше насрочена проучвателна мисия на Европейския парламент, която посети България в края на октомври, за да се запознае с фактите около строителството в Рила.

Мотивация

За да бъде поддържан големият успех на европейско ниво и за да се разшири и укрепи кампанията в България, са необходими още стъпки. Както гражданите, така и експертите, въввлечени в кампанията, работят по нея в свободното си време и извън професионалните си задължения. Личната мотивация може да бъде твърде нестабилна и преходна и лесно да повехне, ако хората се чувстват напрегнати и ограничени да работят свободно и вдъхновено за своята кауза. Експертите в неправителствения сектор са възпрепятствани да концентрират усилията си върху случаите в Рила, защото в момента нямат финансиране за това. От друга страна, гражданските действия зависят в огромна степен от мотивацията и свободното време на доброволците. По тази причина тези действия често са нестабилни, на приливи и отливи, характеризирани с голямо текучество на разполагаемия човешки ресурс.

Ние вярваме, че подкрепата за гражданските усилия за запазване на природното наследство на България е от изключителна важност, за да бъде постигната по-голяма информираност за тези проблеми в обществото като цяло. Тези усилия са не само за опазване на природата, но и за пробуждане на гражданското съзнание. През последните години опазването на биоразнообразието беше единствената кауза в България, която успя да привлече хиляди хора на улични демонстрации. Хората протестираха не само срещу унищожаването на българската природа, но и срещу факторите, които го правят възможно и карат тях самите да се чувстват безвластни – липсата на стриктно прилагане на законите, корупцията, самодоволството на властите, които се чувстват неуязвими и не дължащи отговорност никому. Хората започнаха да вярват, че ако са вдъхновени и добре организирани, могат да променят политиките и нагласите на властите. Този процес трябва да продължи, давайки възможност на хора и групи от различни градове да се свързват помежду си, да се обединяват и стават по-силни, така че гласът им да бъде чул.

По тази причина общите дейности, които трябва да бъдат извършени по кампанията, са:

- Анализ на ситуацията и връзките между различните заинтересовани страни;
- Проучване на общественото мнение и на различни целеви групи;
- Предаване на ефективни послания на различните целеви групи;
- Формиране на коалиции с различни партньори, включително международни;
- Подобряване на комуникацията и координацията между гражданите, които участват в кампанията;
- Изграждане на необходимите умения и познания в неформалните граждански групи, така че да могат да влияят на вземащите решенията.

Дейности

- **Организиране и провеждане на информационно турне за строителството в Рила в 9 града**, с което ще бъде стартиран проектът. Турнето има за цел да привлече нови членове в екипа на кампанията, както и да информира обществеността за новите развития на незаконните строителни дейности в Рила. Турнето ще включва презентации, интерактивни дискусии и прожекции на филми, които ще се провеждат в лесно достъпно място във всеки град. Предварителната разгласа за всяка презентация ще бъде организирана от местните групи или хора, които вече са заявили интереса си да помагат организационно.

Във всеки от деветте града екипът презентатори ще организира последваща неформална среща след публичната презентация с хората, които желаят да се присъединят към кампанията или да предприемат собствени инициативи. Неформалните срещи ще включват мозъчна буря за най-ефективния инструмент на кампанията в конкретното място, както и дискусия за гражданската стратегия за спасяване на Рила. По време на неформалните срещи се очаква обмяна на опит между членовете на Рила кръг в София и местните природозащитници.

На неформалните срещи след официалните презентации по време на турнето местните групи ще бъдат попитани за мотивацията им и нуждите при участието им в кампанията за опазването на българската природа. За всички групи, които изявят интерес, ще бъдат организирани обучения по гражданска активност.

Турнето ще бъде съгътствано от работа с медиите на местно ниво. Ще бъде търсен контакт с местните медии, което ще осигури доброто разпространение на посланието на кампанията и презентациите сред гражданите в конкретния град. Когато е възможно, ще бъдат организирани и други публични събития на местно ниво, различни от информационните срещи. Един от примерите е изложба със снимки от Рила, уличен театър, предаващ посланието за ценността на дивата природа, или шествие, завършващо с връчването на декларацията относно значението на опазването на природата в региона. Това допълнително публично събитие на открито разбира се ще зависи от мотивацията и готовността на местните групи, които организират презентациите.

Информационното турне ще се състои между януари и март 2009 г., в две серии от по пет или четири града всяка. Очакваният брой присъстващи хора е 20 души за малките градове и 50 души за по-големите.

- **Организиране на обучения по гражданска активност** и срещи на „Граждани за Рила“. За затвърждаване на резултатите от информационното турне ще бъдат проведени серии от обучения във всеки град, който е проявил интерес. Така ще бъдат организирани общо девет обучения през месеците март-септември 2009 г. на следните теми:

1. Граждански права, публични институции и взаимодействие с местни и национални административни власти
2. Партньорства и застъпническа работа на местно, национално и европейско ниво
3. Стратегия и разработване на стратегически план
4. Набиране на средства за финансиране на дейностите на неформални групи
5. Работа с медии
6. Организиране на групова среща, публична акция или демонстрация
7. Изнасяне на презентация пред голяма група
8. Вземане на решения чрез консенсус и провеждане на преговори
9. Използване на правото на достъп до обществена информация
10. Работа в екип и групова динамика

Обученията ще продължават по два дни и ще бъдат посетени от 10 (за малък град) до 30 души. Ще бъдат поканени гостуващи лектори за различните теми, както и фасилитатори за груповите дискусии.

По време на обученията ще бъде изготвен план за организиране на една публична акция, която кореспондира с местните социални и политически обстоятелства, както и с исканията на кампанията за Рила. Този план ще даде възможност на участниците в обученията да приложат директно придобитите знания и да работят като екип.

- **Организиране на две стратегически срещи.** Функционирането и ефективността на хлабаво структурирана мрежа от неформални групи, обединени с цел запазването на планината Рила (и българската природа), работещи на принципа на хоризонталността и нейерархичното вземане на решения, е силно зависимо от личното чувство за отговорност и добрата координация между всички членове. Поради тази причина местните обучения и кореспонденцията по е-мейл са крайно недостатъчни.

Необходими са стратегически срещи, на които присъстват членове на всички местни групи, поне два пъти годишно. На стратегическите срещи ще се извърши оценка на ефективността на мрежата, на екипните динамики и на кампанията за Рила като цяло и ще се съставят работни планове за следващите месеци. На срещите ще бъдат обсъдени нуждите и проблемите на кампанията и на местните групи и ще се предложат подобрения. Ще бъдат поканени външни фасилитатори на процеса, както и представители на неправителствени организации, които могат да предоставят ценни съвети и информация за най-новото развитие на незаконните строителни дейности.

Стратегическите срещи са предвидени като 2-3-дневни събирания, където хората също така контактуват в неформална, забавна и вдъхновяваща атмосфера и празнуват успехите на предишните месеци. Стратегическите срещи ще бъдат добре подготвени предварително, за която цел ще бъдат разпространени анкети между

участниците и ще бъде създаден подготвителен екип.

- **Провеждане на две практически инициативи** за гражданските групи в „Граждани за Рила”. За да не останат дейностите на „Граждани за Рила” чисто абстрактни (или фокусирани само и единствено върху обществена информираност и застъпничество), ще бъдат организирани две практически инициативи. Тези инициативи също така ще покажат на инвеститорите в ски курортите, местните хора и медиите, че така наречените млади природозащитници действат на практика, за да опазят или възстановят природните зони. Първата практическа инициатива на „Граждани за Рила” ще бъде залесяване на местни дървесни видове – дърветата ще бъдат залесявани по начин, наподобяващ във възможно най-голяма степен естествената гора, залесяването няма да бъде монокултурно. То ще се проведе заедно с членовете на екоселището Желен в България. Залесяването не е предвидено единствено за членове на „Граждани за Рила”, а ще е открито за всички хора, които желаят да се включат в природозащитна дейност. Важно е да се отбележи, че поради законно и незаконно изсичане на горите и големи горски пожари в България са унищожени над 30% от горите. Това налага големи усилия за възстановяването им. Залесяването ще се състои през април с участието на около 50 души.

Втората практическа инициатива е планинско почистване. Нуждата от такива почиствания е огромна, тъй като във високопланинските райони в България няма събиране и извозване на боклука, особено около хижи, до които не се достига с автомобил. Често около популярни туристически дестинации на височина над 2000 м могат да бъдат видяни сметища с около 5-6 тона боклук. Почистването ще се състои в Пирин през септември 2009 г. с участието на около 60 души от „Граждани за Рила” и други граждани.

Чрез двете практически инициативи групите ще подобрят сътрудничеството помежду си и ще приложат на практика уменията, които са придобили по време на обученията. И двата лагера ще бъдат използвани и за стратегически срещи и оценки.

- **Публикуване на наръчник** „Как мога да бъда активен гражданин?”. Наръчникът ще съдържа обобщена информация по темите от обученията по гражданска активност и практическа информация за участниците и други хора за това как могат да приложат придобитите знания в контекста на опазването на защитените територии в България. Наръчникът ще бъде разпространен между всички хора, които са участвали на обученията, както и на информационните срещи за Рила и срещите, организирани от Коалиция „За да остане природа в България”. Наръчникът ще обобщи на едно място прости насоки, които ще бъдат представени в достъпен и лесен за използване вид. Целта му е да бъде полезен инструмент за гражданите при тяхната бъдеща работа по кампанията за Рила и други граждански инициативи. Наръчникът ще бъде издаден в 500 копия.
- **Публикуване на брошура за кампанията за Рила в 1000 бр.** Брошурата ще предоставя актуална информация за незаконните проекти в Рила, инициативите и успехите на кампанията и детайли как гражданите могат да се свържат с гражданските групи и да помогнат на кампанията. Брошурата ще се разпространява на информационните срещи за Рила, на публични демонстрации и други инициативи.

- **Организиране и провеждане на 3 големи публични демонстрации** в български градове. Практиката показва, че един от малкото начини, по които природозащитниците в България могат да привлекат медийното внимание и да влязат в новините, е чрез организирането на големи улични демонстрации. Отразяването в медиите е единственият начин за широко информирание на обществеността за проблемите, с които се борим. Както показва едно скорошно проучване на WWF България, голяма част от обществото категорично не одобрява унищожаването на българската природа чрез свръхзастрояване и макар тези хора да не участват активно в кампанията за Рила, те са скрита сила, която е готова да се събуди и излезе на улиците веднъж през няколко месеца.

Досега в рамките на кампанията за Рила бяха организирани три много големи демонстрации в София. Те бяха впечатляващи не само защото на тях присъстваха много хора, а и защото бяха креативни и всяка имаше конкретно послание – през януари например хората излязоха на улиците с фенери и челници, за да извадят на светло тъмнината и потайността, в които работят държавните институции; през октомври гражданите излязоха на улиците с музикални инструменти, свирки, чинели, будилници и звънци, за да вдигнат шум за Рила и събудят българското общество, за да спаси българската природа.

Когато подготвят тези публични демонстрации, гражданите имат нужда от помощ за отпечатването на плакати, флаери и банери. Реалистично е да се очакват поне 2000 души в София и 200-300 в по-малките градове, ако демонстрациите са организирани веднъж на 3-4 месеца и са добре подготвени поне 2-3 седмици предварително.

- **Събиране на актуална информация** за развитието на инвестиционните планове в Рила чрез **теренни проверки и проучвания**. Гражданите редовно ще следят развитието на инвестиционните дейности в планините веднъж месечно, посещавайки местата, където се строи или се планира да се строи – Супер Паничище, Супер Боровец, Искровеце, Каргала. Гражданите ще правят снимки и ще заснемат видео материал, който ще бъде изпращан на експертите в природозащитниците организации като документално доказателство, използвано при подготвянето на сигнали до институциите и жалби до Европейския съюз. Гражданите също така ще използват своето право на достъп до обществена информация и редовно ще изискват информация за извършваните екологични оценки, издаваните разрешителни и други документи, които попадат в компетенциите на съответните държавни институции – Министерство на околната среда и водите, Министерство на регионалното развитие и благоустройството, Държавна агенция по горите и др.

Очаквани резултати

Ако бъдем финансирани от Фондация Terre Humaine, се надяваме да постигнем:

- Повишена обществена информираност за това какво е да си активен гражданин, както и повишена мотивация за работа за опазването на Рила и българската природа
- Подобрена координация в мрежата на „Граждани за Рила” и подобро сътрудничество между екологичните НПО и неформалните граждански групи

- Подобрена ефективност във функционирането на местните групи при предаването на техните послания до обществото, местните хора и медиите
- Засилен натиск върху правителството относно строителството в Рила
- Подобрен мониторинг на строителните дейности в Рила
- Повишен брой активно функциониращи местни групи, работещи за запазването на Рила (в момента такива има основно в София, Варна и Велико Търново)

Бюджет на проекта

Дейностите ще струват приблизително:

- Информационни турнета – 9 x 150 CHF = 1,350 CHF
- Обучения по гражданска активност – 9 x 500 CHF = 4,500 CHF (вкл. хонорари за гост лектори и фасилитатори)
- Стратегически срещи – 2 x 500 CHF = 1000 CHF
- Залесяване – 1 x 700 CHF = 700 CHF
- Планинско почистване – 1 x 700 CHF = 700 CHF
- Издаване на наръчник – 1 x 710 CHF = 710 CHF
- Издаване на брошура – 1 x 500 CHF = 500 CHF
- Материали за публични демонстрации = 3 x 150 CHF = 450 CHF
- Теренни проверки и проучвания – 12 x 100 CHF = 1,200 CHF
- Хонорари за експерти (юрист и ПП) 2 x 450 CHF = 900 CHF

- 1,201 CHF разходи за управление на проекта (10 %)

- **Обща сума: 13,211 CHF**

Предвижда се дейностите по проекта да бъдат реализирани за период от 12 месеца – януари-декември 2009 г.

Za Zemiata Experience

Environmental association Za Zemiata is among the initiators and most active participants in the “Save Pirin National Park” campaign initiated in 2001. The campaign has later grown into the “Let Nature Live in Bulgaria”, involving more than twenty environmental organizations and thousands of individuals, calling for a stricter environmental protection in Bulgaria.

We have established good partner relations with local groups and organizations, located close to protected areas and national parks, such as “Eco Rila” (from the town of Samokov, Rila National Park), “Tetida” (from the town of Blagoevgrad, Pirin National Park), Citizens against Corruption (Bansko) and the Environmental Association – Belogradchik. Together we share the same vision on the campaign for promotion of environmentally sensitive forms of tourism.

Furthermore, Za Zemiata is popular, and has long experience with, volunteers' initiatives. The organization has been engaging and training new people in the environmental movement. It has also been organizing public events by attracting a wide range of volunteers in the preparation and implementation phases.

Za Zemiata believes in grassroots organizing and change that starts from the grassroots level. Therefore the organization works for supporting initiative committees in various locations, struggling for non-polluted and healthy environment. As an illustration, Za Zemiata helped the

local people from the town of Krumovgrad and the village of Popinci in redirecting large-scale gold-mining projects, involving the use of cyanides. Za Zemiata has also helped local people from the region of Radnevo in stopping the construction of a center for Hazardous Waste Treatment, expected to add onto the high levels of pollution in the region. Za Zemiata's yearly mountain clean-up camps have led to yearly collection and bringing to landfills of between 6 and 8 tons of trash from high and inaccessible for vehicles areas. The yearly clean-up camps attract between 80 and 100 people per year. Finally, Za Zemiata has been organizing a large number of well-attended public actions, around topics ranging from illegal ski resorts construction to public transport in Sofia.

The organization has been working actively to support non-formal and newly emerging environmental citizen groups, providing them with the resources, advice and institutional support.